هەنگاو
بە
هەنگاو

بەرگی پێنجەم

مافی چاپ و بڵاو کردنەوەی «هەنگاو بە هەنگاو»
© 2002 Committee for Children, USA
Second Step, third edition
www.cfchildren.org

تەرجەمە و ئامادە کردنی کۆمەک
www.komak.nu
2006

هەنگاو بە هەنگاو

بەشی یەکەم – ڕاهێنانی هاوسۆزی

دەربارەی بەشی یەکەم

مەبەستی ئەم بەشە گەشە دانە بە توانای هاوسۆزی (ئێمپاتی) ی منداڵ. هاوسۆزی ڕیشاڵێکی سەرەکییە لە گەشەپێدانی ڕەفتاری جڤاکی و توانای چارەی کێشەی نێوان خەڵکدا. ئەو منداڵەی هەست دەرک دەکات مەیلی دڕیی کەمترە، باشتر جێی خۆی لە نێو خەڵکدا دەکاتەوە و توانای گشتیی جڤاکیی باشترە. منداڵێک توانای هاوسۆزیی بەرز بێت ئەم خاڵانەی پێ دەکرێت:

1- **دیاری کردنی هەست.** ئەمیان بریتییە لە:

- ناسینەوە و ناونانی هەستی خۆ لە ڕێی سەرنج دانە نیشانەگەلی فیزیکی و دۆخەکی.
- ناسینەوە و ناونانی هەستی بەرانبەر لە ڕێی سەرنجدانە نیشانەگەلی فیزیکی و زارەکی و دۆخەکی.
- جودا کردنەوەی هەستەکان لە یەکتر.

2- **وەرگرتنی ڕوانگەی بەرانبەر.** ئەمیان بریتییە لە:

پەی بردن بەوەی دەشێ مرۆڤی جیاواز بۆچوون و هەستی جیاوازیان، دەربارەی هەمان دۆخ، هەبێت.

- دەرک کردنی ڕوانگە و دیدی کەسی بەرانبەر.

3- **وەڵام دانەوەی بەسۆزانەی بەرانبەر.** ئەمیان بریتییە لە:

- دەربڕینی پەرۆشی و نیگەرانی.

خاڵی سەرەکی

چەمکی زمانەکی

لەم بەشەی یەکەمدا ئەو چەمکانە دێنە بەرباس کە پەیوەستی بیر کردنەوەی ڕەخنەگرانە و ئەنجامگیرانەن. زۆربەی وانەکان لەسەر بنەمای چەمکی زارەکیی وەها هەڵنراون کە یاریدەر بن بۆ دەربڕینی ئاڵۆزیی هەست.

دیاری کردنی هەست

دیاری کردنی هەست، هەم لای خۆ و هەم لای بەرانبەر، بنەمای هاسۆزییە و کارئاسانی بۆ بەشەکانی داهاتوو دەکات. بەبێ پەی بردن بە هەستی بەرانبەر، هیچ هاندانێک لە ئارادا نابێت، نە بۆ چارەی کێشەی چڤاکی و نە بۆ جڵەو گرتنی تووڕەیی. سەرەداوی زارەکی، فیزیکی و دۆخەکی یارمەتیی منداڵ دەدەن هەست دیاری بکەن. بابەتەکانی ئەم بەشە بریتین لە ڕوانگە گرتن، سەرنج دانە وێکچوون و جوداوازی، باس کردنی هەستی خۆ، دەرک کردنی هەست و دەربڕینی پەرۆشی.

وانەکانی بەشی یەکەم

1- **وانەی یەکەم:** دەربارەی ڕاهێنانی هاوسۆزی - کورتەباسێکی شاچەمکەکانی هاوسۆزی، وەک: ناسینەوەی هەست، ڕوانگە گرتنی بەرانبەر و وەڵامدانەوەی هاوسۆزانەی بەرانبەر.

2- **وانەی دووەم:** باس کردنی هەست و دەربڕینی پەرۆشی - دۆزینەوەی کەسێکی جێباوەڕی وەها هەستی خۆتی لا باس بکەیت و هەروەها پەرۆشیی خۆت دەربڕی بۆ کەسێک هەستی خۆی لای تۆ باس دەکات.

3- **وانەی سێیەم:** هۆکار و ئەنجام – پەی بردن بە ئەنجامی ڕەفتاری خۆم لەسەر کەسی بەرانبەر.

4- **وانەی چوارەم:** پێشبینیی هەست - پێشبینیی هەستی بەرانبەر دەربارەی ڕەفتاری من یان ڕەفتای کەسانی دیکە.

5- **وانەی پێنجەم:** ڕەوایەتی - ناساندنی مافی بەرانبەر و خستنە ڕووی چارەسەری ڕەوا بۆ کێشە.

6- **وانەی شەشەم:** گوێ گرتنی چالاکانە - دیاری کردن و پیادە کردنی تواناگەلی بیستنی چالاکانە.

7- **وانەی هەفتەم:** سەلماندنی جوداوازی – پەی بردن بە جوداوازیی مرۆڤ و دۆزینەوەی شێواز بۆ سەلماندنی ئەو جوداوازییە.

دەمی ئامادە کردنی وانەکان، کاتی تەواو بۆ خوێندنەوەی سیناریۆکانی ڕۆڵوازی تەرخان بکە تا بتوانیت دۆخەکان لەگەڵ ڕەنگدانەوەی ئەزموونی خوێندکاراندا بگونجێنیت. دەتوانیت وێنەی ڕۆڵوازیی نێو کارتی وانەکان بگریتەوە و بیانکەیتە بەش بەش بۆ ئەوەی خوێندکاران بەکاری بهێنن.

چەمکی زمانەکی

باس کردنی هەست ڕۆڵی گرنگی لە پێش خستنی هاوسۆزی و توانای دیکەدا هەیە کە پێویستن بۆ چارەی کێشە (کتێبی Spivak and Shure، چاپی ساڵی 1974). چەمکی زمانەکیی وانەکانی «هەنگاو بە هەنگاو» لە هەر وانەیەکی بەرنامەکەدا دەست نیشان کراون. دەشێت بەشێک لە وشەکان نوێ نەبن، بەڵام واتای تازەیان هەبێت. چەمکی زمانەکیی سەرەکی بریتین لە:

- پەیوەستەی «وێکچوو - جودا» یارمەتی منداڵ دەدات لە هەستەکانی بەرانبەر ئاگادار ببێتەوە.
- پەیوەستەی «بۆچی – لەبەر ئەوە» دەکەینە هاندەرێک بۆ بیر کردنەوەی ئەنجامبەندانە. تێگەیشتنی «هۆکار و ئەنجام» مەرجە بۆ بڕیاری دروست.
- پەی بردن بە چەمکی «ڕەوایەتی» دەبێتە یاریدەر بۆ دەرکی ڕوانگەی بەرانبەر.
- بیستنی چالاکانە و دەربڕینی پەرۆشی توانای گرنگی دانوستاندنن.

لیستەی چەمکەکانی بەشی یەکەم

بیستنی چالاکانە، هۆ، گۆڕان، نیشانە، دژیەک، ئەنجام، هەست، دەربڕینی پەرۆشی، سوودی یەکسان، مافی یەکسان، ڕەوا، ئەگەر- ئەوا، مەبەست، دەرک کردن، پێشداوەری، نازۆ، وێکچوو – جودا، دۆخ، پوختەی باس

سەرچاوە

Spivak, G., and Shure, M. B. (1974). *Social Adjustment of Young Children: A Cognitive Approach to Real-Life Problems.* San Fransisco: Jossey-Bass.

گواستنەوەی زانیار

مۆدێلی گواستنەوەی زانیار کە لە سێ بەش پێکهاتووە لە **ڕێنامەی مامۆستا**دا بەکاربهێنە بۆ یارمەتیدانی خوێندکار لە گشتاندنی تواناگەلی هاوسۆزیدا.

«خەیاڵی ئەمڕۆ». لە دەستپێکی ڕۆژەکەدا، یارمەتی خوێندکار بدە بڕیار بدات کەی هونەری نوێ بەکاربهێنێت. بۆ نموونە، لێ بپرسە:

- **لە کام باردا دەشێت بۆچوونی جودامان هەبێت؟** (دەمی گفتوگۆ دەربارەی ڕووداوی ئێستا. دەمی هاوکاری لە گرووپی فێر کردندا.)
- **لە کام باردا توانای بیستنی چالاکانە بەکار دەهێنین؟** (خوێندکارێکی نوێ دێتە نێو پۆل و دەتەوێت لە بارەیەوە بزانیت.)
- **لە کام باردا دەبێت بیر لە «ڕەوایەتی» بکەینەوە؟** (کارێکی گەورەمان لە ڕێیە و دەبێت کارەکان دابەش بکرێن.)
- **لە کام باردا پەرۆشیی خۆمان دەربېڕین، باشە؟** (دۆستیکمان نمرەی کەمی هێناوە، ناکامە.)

«ڕاهێزانی ڕەفتار». لە ماوەی ڕۆژەکەدا، زۆر دەرفەتی سروشتی دێنە پێش بۆ بەهێز کردنی ڕەفتار. ئەمانەی خوارەوە نموونەن لە هاندانی خوێندکارانە بۆ بەکار هێنانی تواناگەلی هاوسۆزی:

- **بە بۆچوونی تۆ «لەیلا» هەست بە چی دەکات؟ چۆن دەزانیت؟ ئەرێ، مۆڕە دەکات و قۆڵی خستوونەتە سەر یەک.** (هەست دیاری کردن).
- **هەر بە تەنیا پرۆژەکەت تەواو کردووە! هەست بە چی دەکەیت؟** (بەستنەوەی هۆکار و ئەنجام)
- **«جوتیار» تەنیا و خەمبار بوو. پاشان تۆ بانگت کردە یارییەکەوە. ئەوجا هەست بە چی دەکات؟** (هەست گۆڕین).
- **«دانا»، ئەوە بۆ «بێستوون» بزەی دێ؟** (بیر کردنەوە لە هۆکار)
- **سەگەکەی «ئاراز» مرد. چۆن پەرۆشیی خۆمانی پێشان ئاراز بدەین؟** (دەربڕینی پەرۆشی)

« یادی ئەمڕۆ». پرسیار لە خوێندکاران بکە ئەو کاتانە دیاری بکەن کە توانایەکی دیاریکراویان تێدا بەکارهێناوە:

- **کێ ئەمڕۆ هەستی بە دڵ گەرمی کرد؟ بۆچی هەستان بە دڵ گەرمی کرد؟**
- **کێ ئەمڕۆ بیسەرێکی چالاک بووە؟**
- **کێ ئەمڕۆ بە شێوەیەکی ڕەوا کێشەی چارە کرد؟**

تێک بەستنی «گواستنەوەی زانیار» لەگەڵ کاری ڕۆژانەدا، یارمەتی خوێندکار دەدات هونەرەکانی خۆ ئارام کردنەوە، چارەی کێشە و ڕاهێنانی هونەری ڕەفتار لە ژیانی ڕۆژانەدا پیادە بکات.

بەشی یەکەم – ڕاهێنانی هاوسۆزی

تێبینی دەربارەی گەشە سەندن

پێناسە و بابەتی گرنگ

هاوسۆزی لە منداڵدا بریتییە لە چەندین توانای پەیوەندیداری وەک ناسینەوەی هەستی خۆ و هەستی بەرانبەر، تێگەیشتنی هۆکارەکانی هەست و هەروەها وەڵامدانەوەی هەستی بەرانبەر بە شێوەیەکی کارامە. بەهای فەرهەنگی کار دەکەنە سەر چۆنێتیی دەربڕینی هاوسۆزی، لەبەر ئەوە دەشێت گەشەی تواناگەلی هاوسۆزی لە فەرهەنگێکەوە بۆ فەرهەنگێک جودا بێت.

سەرەتای خوێندنی دواساڵانی پلەی سەرەتایی منداڵ دەتوانێت:

- هەست دیاری بکات.
- هۆکارەکانی هەست تێ بگات.
- ڕوانگەی بەرانبەر بگرێت.

ماوەی دواساڵانی پلەی سەرەتایی:
منداڵ ئاشنای هەستی ناسکی وەک نیگەرانی و هەستی تێکەڵ دەبن.
منداڵ بەر لە لۆمە باشتر مەبەستی بەرانبەر ڕەچاو دەگرێت.
منداڵ هەیە تواناگەلی هاوسۆزیی لە لا کز دەبێتەوە.

گرنگیی ئەم بەشە

کزیی ئاستی هاوسۆزی دەبێتە مایەی زیادبوونی دڕیی فیزیکی، ناتەبایی، لاوازیی لە خوێندندا و بەگشتیی لاوازیی گەشە کردنی جڤاکی و هەستەکی. ئەم لاوازییە تەمەنی هەرزەکاریشی دەگرێتەوە.

چالاکیی دیکە

ئەم خاڵانە پێشنیازن بۆ تێک بەستنی بابەتەکانی بەشی یەکەم و بابەتی دیکە:

1- «گەڕیانەلیست running list» (لیستەیەکە دەگەڕێت لە نێو پۆلدا) یێک بۆ هەست ساز بکە و پۆلەکە هان بدە تا ڕستەی زیادی بخەنە سەر، بۆ نموونە تۆ بنووسە «من هەست بە **ئارامی** دەکەم کاتێک ......». ئەوجا داوا لە خوێندکاران بکە ڕستەکە تەواو بکەن. (هونەرگەلی زمانەکی)

2- وا لە خوێندکاران بکە ژمارەی ئەو جارانە تۆمار بکەن کە هەستێکی دیاریکراو لە ماوەی پشووی هەفتەدا لایان پەیدا دەبێت. ئەنجامەکان بە هێڵکاری پێشان بدە. (ماتماتیک، هونەر)

3- کتێبێک دەربارەی فریوی نیگاکاری optical illusion پەیدا بکە. وێنەی هەمەجۆر و لێکدانەوەی خوێندکاران بەکار بێنە بۆ پێشاندانی گۆڕانی ڕوانگە. (زانست، هونەر)

4- داوا لە خوێندکاران بکە گەمەی «وشەوازی» بکەن. بە جوتێک خوێندکاری دڵخواز دەست پێ بکە. وشەیەکی هەست، وەک «سەرسوڕمان»، بە گوێی خوێندکارێکیاندا بچرپێنە. داوا لەو خوێندکارە بکە نیشانە و سەرەداو پێشان بدات، خوێندکاری بەرانبەر هەوڵ دەدات وشەکە هەڵبێنێت. بۆ نموونە، دەشێت خوێندکارەکە بڵێت، «ساکاویت، لەوە دەچێت سەرت سووڕمابێت». (زمان، بیری ورد)

5- بابەتێک هەڵبژێرە بۆ خوێندکاران گفتوگۆی لەسەر بکەن. داوایان لێ بکە لایەنێک بگرن و بەڵگە بۆ بەرژەوەندی ئەو لایەنە ساز بکەن. پاشان داوایان لێ بکە لایەن بگۆڕن. (لێکۆڵینەوەی جڤاکی، زمان، بیری ورد)

6- ئەم چالاکییە خوێندکاران هان دەدات وێکچوون و جیاوازی دیاری بکەن. سەرەتا، داوا لە خوێندکاران بکە وەڵامی ئەم دەستەواژانە بدەنەوە. پاشان، داوایان لێ بکە ئەنجامەکانی پۆلەکە بە ڕێژە دەرببڕن (بۆ نموونە، 8/24 یاخود 1/3 ی خوێندکاران بەستەنی- یان پێ خۆشترە لە نەستەلە)

- ئەوەی بەستەنی لە لا خۆشە بچێتە لای ئەو دیوارەوە. ئەوەی نەستەلەی لە لا خۆشە بچێتە لای دیوارەکەی دیکە.
- ئەوەی وانەی ماتماتیکی لە لا خۆشە بچێتە لای ئەو دیوارە. ئەوەی وانەی زمانی لە لا خۆشترە بچێتە لای دیوارەکەی دیکە.
- ئەوەی گەمەی نێو بەفری لە لا خۆشە بچێتە لای ئەو دیوارە. ئەوەی گەمەی نێو ئاوی لە لا خۆشترە بچێتە لای دیوارەکەی دیکە.

7- پارچەی گەورەی پەڕەی وێنەکێشان دابەش بکە و داوا لە خوێندکاران بکە پەڕەکە دوو جار بە نیوەیی بنوشتێننەوە تاکوو چوار بەش دروست دەکەن. کارتێکی بەرنامەی «هەنگاو بە هەنگاو»، کە هەست دەنوێنێت، پێشانی خوێندکاران بدە. داوایان لێ بکە ئەو هەستە، بە شێوەکاری - واتە بە هێڵ و ڕەنگ - بکێشن. نابێت وێنەیەکی وەک وێنەی کارتەکە بکێشنەوە. ئەم پرۆسەیە لەگەڵ وێنە کارتەکانی دیکە دووبارە بکەرەوە هەتا خوێندکاران هەر چوار بەشی پەڕەکە پڕ دەکەنەوە. نابێت هیچ لە هێڵکارییەکان نیشانە بکرێت. پاشان داوا لە خوێندکاران بکە وێنەکان لەگەڵ هاوبەشێکدا بگۆڕنەوە و هەوڵ بدەن بزانن هەر وێنەیەک وێنای کامە هەست دەکات. دەتوانیت پەرە بەم ئەم چالاکییە بدەیت و کاری هونەریی ناودار، کە وێنای هەستی جودا دەکات، پێشان بدەیت و داوا لە خوێندکاران بکەیت ناوی هەستەکان بدۆزنەوە. (هونەر).

8- کلیپێکی کورت هەڵبژێرە، کەسایەتییەکی تێدا بێت هەستی بەهێز پێشان بدات. چەندین جار کلیپەکە پێشان بدە. داوا لە خوێندکاران بکە دەربارەی هەستی ئەکتەرەکە، نیشانەکانی هەستەکە و باردودۆخ بنووسن. (هونەرگەلی زمانەکی، دراما)

9- بۆ ڕوون کردنەوەی کاریگەریی باردۆخ لەسەر دیدی خەڵک، داوا لە خوێندکاران بکە لە چەند نووسراوێک ورد ببنەوە کە لە ڕوانگەی جوداوە باس لە ڕووداوێکی تایبەتی مێژوو دەکەن. (زمان، لێکۆڵینەوەی جڤاکی، بیری ورد)

10- ئەم ڕاهێنانە بۆ دەرخستنی توانای سەرنج دانە. سەبەتەیەک پرتەقاڵ بهێنەرە نێو پۆل. پرتەقاڵەکان بەسەر بازنەیەکی 10-12 خوێندکاردا دابەش بکە. پاش ئەوەی هەر خوێندکارێک «ئاشنای» پرتەقاڵەکەی خۆی بوو، پرتەقاڵەکان بخەرەوە نێو سەبەتەکە. ئەم جارە دانە دانە پرتەقاڵەکان بگێڕە بە نێویاندا. ئەوەی پرتەقاڵەکەی خۆی ناسییەوە گلی بداتەوە، هەتا هەموویان پرتەقاڵیان خۆیان دەدۆزنەوە. ئەوجا بپرسە:

- چۆن پرتەقاڵەکەت ناسییەوە؟
- ئایا پاش وردبوونە لە پرتەقاڵەکە مامەڵەت بەرانبەری گۆڕا؟

(سروشتناسی، بیری ورد)

11- داوا لە خوێندکاران بکە وێنەی هەستڕاگەیەن لە گۆڤار و ڕۆژنامە دەر بکەن (بۆ نموونە، پڵنگێک دەنەڕێنێت «تووڕەیە»). خوێندکار وێنەکە دوو کەرت بکات و خۆی وێنەی کەرتەکەی دیکەی بکێشتەوە. (هونەر)

12- لە کتێبی وانەی جڤاتناسی باسێک دیاری بکە خوێندکاران لێی ورد ببنەوە و بیکەنە ڕۆڵوازی. کات بدە بە خوێندکاران تا ئامادە بن و لەگەڵ کەسایەتیەکانیان هاوسۆز ببن. (لێکۆڵینەوەی جڤاکی، دراما)

بۆ زانیاریی زیاتر و گۆڕینەوەی بیروڕا سەردانی بەشی مامۆستایان بکە لە سایتی کۆمەڵەکەماندا www.cfchildren.org

کتێب

گەر کتێبی کوردیی گونجاوت بۆ ئەم بابەتە دەست کەوت ئاگادارمان بکە بۆ ئەوەی کەسانی دیکەش لێی سوودمەند بن.

بەشی یەکەم – ڕاهێنانی هاوسۆزی

وانەی یەکەم: دەربارەی ڕاهێنانی هاوسۆزی

وانەی ڤیدیۆدار

چەمک

دیاری کردنی هەستی بەرانبەر مەرجە بۆ توانای هاوسۆزی.
بەشێکی ڕوانگە گرتن بریتییە لە پەی بردن بەوەی مرۆڤی جیاواز بەرانبەر هەمان دۆخ دیدی جیاوازیان هەیە.

چەمکی زمانەکی: نیشانە، دۆخ، نازۆ، وێکچوو - جودا، مەبەست، گۆڕان، دژیەک، هەست

ئامانج

خوێندکاران توانایان دەبێت:

- نیشانە و سەرەداو بەکار بێنن بۆ دیاری کردنی هەستی جۆراوجۆر.
- پەی بەرن بەوەی هەست دێتە گۆڕین.
- هەستی دژیەک بناسن.
- پەی بەرن بەوەی خەڵکی جیاواز، دەربارەی هەمان دۆخ، هەستی جیاوازیان هەیە.
- بیسەلمێنن کە مرۆڤ پێویستی بە زانیاری زیاتر هەیە بەر لەوەی بڕیار لەسەر مەبەستی بەرانبەر بدات.

پێداویستی

- کاسێتی ڤیدیۆی بەرگی 5 «هەنگاو بە هەنگاو»: «وانەی سیرامیک».
- تەلەڤیزیۆن و ئامێری ڤیدیۆ لێدان.
- نامەیەک بۆ ماڵەوە، ژمارە 1، دەروازەیەک ڕووەو «هەنگاو بە هەنگاو» - خشتەی خوێندنی ڕێبەستن لە توندوتیژی.

ئامۆژگاری بۆ مامۆستا

لەگەڵ خوێندکاراندا، هەوڵی بەسەر کردنەوە و گەشە پێدانی ڕێساگەلی گفتوگۆی نێو پۆل، بدەن.

ئەم وانەیە بە هاوسۆزیدا دەچێتەوە، کە بناخەی بەرنامەکەیە. خوێندکاران فێر دەبن بگەڕێن بۆ نیشانە و سەرەداوی هەست. فێر دەبن لە وێکچوون و جوداوازیی هەستی مرۆڤ ورد ببنەوە و هەروەها چۆنێتیی گۆڕانی هەست تێ بگەن. ئەو منداڵەی باشتر لەگەڵ دۆستاندا هەڵ دەکات ئەوەیە هەتا زانیاریی تەواوی نەبێت بڕیار لەسەر کەسانی بەرانبەر نادات.

هانی منداڵان بدە گۆڕانی هەستەکانی خۆیان بناسێنن.

کاسێتی ڤیدیۆکە پێشتر لێ بدە و پاشان هەڵکەرەوە سەرەتا.

چیرۆک و گفتوگۆ

ئەمڕۆ دەست بە بەرنامەی «هەنگاو بە هەنگاو» دەکەین. هەموو وانەیەک وێنە و چیرۆکی خۆی هەیە. ئەوەی فێری دەبین، لە ڕێی «ڕۆڵوازی» و «چالاکیی دیکە» وە، پیادە دەکەین. لە وانەکانی «هەنگاو بە هەنگاو» دا دەربارەی هەستی خۆمان و هەستی بەرانبەر، چارەی کێشە و جڵەو گرتنی تووڕەیی دەدوێین.

ئەمڕۆ، بۆ دیاری کردنی هەستی بەرانبەر، بە دوای نیشانە و سەرەداودا دەگەڕێین. دەبێت بە وردی لە ڕوخسار و لەشی بەرانبەر بڕوانین و گوێ گرتنی گوتەکانی بین. لە ڕێی سەرنج دانە دۆخەکە، نیشانەی زیاتر دەدۆزینەوە. سەرەتا تەماشای فیلمێک دەکەین دەربارەی «ئاواز» و «ڕێبوار». ئێوە بگەڕێن بە دوای نیشانەی هەست ڕاگەیەندا.
(فیلمەکە پێشان بدە. وچانێک بۆ گفتوگۆ. وێنەکە پێشان بدە.)

1- **ئاواز هەست بە چی دەکات؟** (شاد، نازۆ.) **نیشانەکان چین؟** (بزەی دێت.)

2- **«نازۆ» چی دەگەیەنێت؟** (هەست کردن بە دڵخۆشیە دەربارەی شتێک، تۆ یاخود کەسێکی نزیکت، ئەنجامی داوە.)

3- **ئەدی کاک «پیرۆت» هەست بە چی دەکات؟** (بە ئاوازەوە نازۆیە، شادە.) **چۆن دەزانن؟** (ستایشی کارەکەی کرد.) **ئاواز و کاک پیرۆت هەمان هەستیان هەیە. هەردووکیان شاد و نازۆ.**

4- **«ڕێبوار» هەست بە چی دەکات؟** (تووڕەیی، بەغیلی.) **چ نیشانەیەک ئەوە پێشان دەدات؟** (کارە قوڕینەکەی تێک دەدات.) **تێبینی بکەن ڕێبوار هەوڵی دا سەرنجی کاک پیرۆت ڕابکێشێت. کاک پیرۆت سەرنجی نەدایە ڕێبوار، ئەمیش کارەکەی خۆی تێک دا.**

5- **بە بۆچوونی ئێوە، ڕێبوار چی بە خۆی دەگوت؟** («کاک پیرۆت کاری ئاواز پەسەند دەکات».) **ڕێبوار زوو گەیشتە ئەو دەرئەنجامەی کە کاک «پیرۆت» ئەمی فەرامۆش کردووە.**

6- **ئایا دڵنیاین لەوەی کاک پیرۆت ئەمی فەرامۆش کردووە؟** (نەخێر.) **پێویستیمان بە زانیاریی زیاتر دەبێت تا تەواو دڵنیابین.**

7- **ئایا کاک پیرۆت مەبەستی بوو ڕێبوار تووڕە بکات؟** (نەخێر.) **مەبەستی ستایش کردنی ئاواز بوو. مەبەستی نەبوو ڕێبوار تووڕە بکات.**

8- **ئەگەر مامۆستاکە یاخود ئاواز ئاوڕی بدایەتەوە و ڕێبواریان بە گوتەی خۆش هان دابا، ئەو دەمە ڕێبوار هەستی بە چی دەکرد؟** (شادی، ئومێدەواری.) **هەستی دەگۆڕدرا.**

جار هەیە هەست دێتە گۆڕین. ئاواز پار حەزی لە کاری هونەر نەبوو. ئێستا چێژ لە وانەی هونەر وەردەگرێت و شانازی بە کاری خۆیەوە دەکات.

9- **ڕووی داوە هەستی تۆ بێتە گۆڕین؟ باسی بکە.** (بەسەرهاتێکی خۆت وەک دەستپێک بخەرە ڕوو.)

جار هەیە هەستی «دژیەک» یاخود «پێچەوانە» مان هاوکات دەبێت.
10- **ڕێبوار و ئاواز دۆستن. ڕێبوار چ هەستێکی دژیەکی هەیە؟** (دڵخۆشە بە ئاواز، بەڵام بەغیلی پێ دێ.) **ئاواز چ هەستێکی دژیەکی هەیە؟** (نازۆیە، بەڵام خەمباریشە کە ڕێبوار هەست بە ناکامی دەکات.)

11- **ڕووی داوە تۆ هەستی دژیەکت بووبێت؟**

ڕۆڵوازی

هاوکارێک ببینەوە. هەستێک بە بە گوێی ئێوەدا دەچرپێنم. تۆ و هاوکارەکەت ئەو هەستە بنوێنن، خوێندکارانی دیکە هەستەکە هەڵ دەهێنن. (کاتێک خوێندکاران هەستەکە هەڵ دەهێنن، داوا لە ئەکتەرەکان بکە بڵێن، «ئەرێ، هەست بە ________ دەکەم.»)

(پێشانی خوێندکارانی بدە. ڕۆڵی هەستی شڵەژان بنوێنە بەدەم دۆزینەوەی چارەی کێشەیەکی ماتماتیکەوە. بەپەلە بنووسە، بیسڕەوە، دووبارە هەوڵ بدەرەوە. بڵێ:) **خەریکی هەوڵ دانم بۆ تێگەیشتنی ئەم کێشەیەی ماتماتیک، بەڵام تێ ناگەم چۆن کەرتەکان کۆ بکەمەوە!** کاتێک خوێندکاران بە ڕاستی هەڵی دەهێنن، بڵێ: **ئەرێ، هەست بە شڵەژان دەکەم.** پاش خۆنواندنەکە، بپرسە: **چ نیشانەیەک هەستی منی پێشان دا؟**

ئەوجا سەرەی خوێندکارانە. ئەم هەستانەی خوارەوە بەکار بهێنە. داوا لە خوێندکاران بکە چەند دۆخێک ساز بکەن تێیدا هاوکات هەستی جودایان هەبێت.

داچڵەکین	**خۆشی**	**دڵ گەرمی**
شانازی	**ئازاردان**	**شەرمنی**

ئەنجامگیری

ئەمڕۆ فێربووین چۆن نیشانە و سەرەداو بەکار دێنین بۆ ناسینەوەی هەستی بەرانبەر. هەروەها باسمان لە هەستی دژیەک، چۆنێتیی گۆڕانی هەست کرد. فێریش بووین کە دەشێ خەڵک، بەرانبەر هەمان بابەت، هەستی جیاوازیان هەبێت.

بۆ ماڵەوە

نامەیەک بۆ ماڵەوە، ژمارە 1، دەروازەیەک ڕووەو «هەنگاو بە هەنگاو»: خشتەی خوێندنی ڕێبەستن لە توندوتیژی.

گواستنەوەی زانیار

بەدەم چالاکیی ڕۆژانەوە، خوێندکاران هان بدە هەستی خۆیان دەرک بکەن و هەروەها پێشبینی لە هەستی بەرانبەر بکەن لە وەڵامی کردارێکی دیاریکراودا. لە باسی هەست گۆڕیندا، ئاماژە بە دیاردەکە بکە، بۆ نموونە: «نامۆ، پێشتر ڕۆڵوازییت لە لا خۆش نەبوو. ئێستا، یەکەم کەسی دەست بەرز دەکەیتەوە.»

بەشی یەکەم – ڕاهێنانی هاوسۆزی

وانەی دووەم: باس کردنی هەست و دەربڕینی پەرۆشی

چەمک
لە ڕێی نیشانەی هەمەجۆرەوە دەزانیی کەی کاتی دەربڕینی پەرۆشییە.
دەربڕینی پەرۆشی توانایەکی گرنگە.

چەمکی زمانەکی: دەربڕینی پەرۆشی.

ئامانج
خوێندکاران توانایان دەبێت بۆ:
- ڕیز کردنی نیشانەکانی هەست.
- ڕیز کردنی شێوازی دەربڕینی پەرۆشی.
- پێشان دانی «دەربڕینی پەرۆشی».

پێداویستی
- پەڕەی پۆستەر و قەڵەمی مارکەر.
- نامەیەک بۆماڵەوە، ژمارە 2، بەشی یەکەمی «هەنگاو بە هەنگاو».

ئامۆژگاری بۆ مامۆستا
پێناسەی بەرنامەی «هەنگاو بە هەنگاو» بۆ هاوسۆزی بە توانای دیاری کردنی هەست دەست پێ دەکات. لێرەدا ئەم توانایە ڕوون دەکرێتەوە. هەستی نیگەرانی و هاوسۆزی توانایەکە و دەربڕینی ئەو نیگەرانییە توانایەکی دیکەیە.
هەردووکیان پێویستیان بە ڕاهێنان هەیە.
منداڵیش دەبێت فێر بێت کەی و چۆن پەرۆشیی خۆی بۆ بەرانبەر دەردەبڕێت.
هۆکاری وەک ڕادەی ناسینی بەرانبەر، شێوازی ڕەفتاری بەرانبەر و دۆخی تایبەت دەبێت ڕەچاو بگیرێن. ئاماژە بەوەش بدە تەنها وەڵامی نەیارانە ناسۆزی نین. «خەمساردی» ش ناسۆزییە.

چیرۆک و گفتوگۆ
ئەمڕۆ دیاری کردنی هەستی بەرانبەر و دەربڕینی پەرۆشی پیادە دەکەین. «دەربڕینی پەرۆشی» بە واتای پێشاندانی نیگەرانی بۆ بەرانبەر دێت. وێنەکە پێشان بدە. ئەمانە «مەریوان»، «بێستوون» و «شلێر» ن. هاوڕێی چاکن و زۆربەی جار لە ماڵی بێستوون فوتبۆڵێن دەکەن. «مەندانە»ی پووری بێستوون، هاتۆتە سەردانیان. پوورە مەندانە بە بێستوونی گوت «تۆ زۆر جوانیت! هەموو کچان تۆیان دەوێت.» پوورە مەندانە سەرنجی دایە شلێر و بە بێستوونی گوت: «بۆچی بە یارەکەتم ناناسێنی؟» بێستوون سوور هەڵ گەڕا و گوتی: «پوورە مەندانە!» پوورە مەندانە قاقایەکی لێ دا و چووە ژوورێ.

1- **بێستوون هەست بە چی دەکات؟** (شەرمەزار.) **سەرەداوەکان چین؟** (بەرتەک / کاردانەوە.) **بۆچی بەو شێوەیە هەست دەکات؟** (پوری لە بەردەم هاوڕێکانیدا شەرمەزاری کرد.)

مەریوان دەستی کرد بە پێکەنین، بەڵام کە تێبینی بێستوونی کرد، ڕاوەستا. دەرکی کرد شتێک ڕووی داوە. دۆستایەتی بریتییە لە پێشاندانی گرنگی دان بە هەستی بەرانبەر و دەربڕینی پەرۆشی.

2- **کامانەن شێوازی دەربڕینی پەرۆشی؟** (گوێ بگرە. بپرسە داخۆ بەرانبەر سەلامەتە.)

3- **مەریوان چی بکات، باشە؟** (پێشانی بێستوونی بدات کە هەستی ئەوەی لە لا گرنگە.)

مرۆڤ پەرۆشیی خۆی بۆ کەسێک دەردەبڕێ، هەست بە دڵتەنگی یاخود شەرمەزاری بکات. بەڵام دەشکرێت پەرۆشی بۆ کەسێکی شاد دەربڕین. دەشێت پیرۆزبایی لە هاوڕێیەک بکەیت تازە ڕۆڵێکی لە شانۆی فێرگەدا وەرگرتووە.

مەریوان دڵی بێستوون دەداتەوە. بێستوون دەڵێت: «پوورە مەندانە سەیرە! تۆ دەزانیت من شلێرم وەک هاوڕێ خۆش دەوێت، بەڵام بەو شێوەیە نا». مەریوان دەڵێت، «دەرکت دەکەم. باپیرەی منیش شتی وەها دەڵێت پێی شەرمەزار دەبم.»

4- **ئامۆژگاریی مەریوان بۆ بێستوون چی بێت باشە؟** (لە بیر خۆی بباتەوە. قسە لەگەڵ دایکی بکات.)

ئەگەر دڵنیا نیت لە چۆنێتیی دەربڕینی پەرۆشیی خۆت بۆ کەسێک، پێشنیازی پێ بکە ڕاوێژ بە کەسێکی گەورەساڵی جێباوەڕ بکات. مەریوان هانی بێستوون دەدات داوای یارمەتی لە دایکی بکات. مەریوان، بێستوون دڵنیا دەکات لەوەی شلێر ئەو باسە بە هەند هەڵناگرێت. بێستوون بزەی دێت و ئەوجا مەریوان پێی دەڵێت: «وەرە داوا لە شلێر بکەین ئەو گەمەیەمان فێر بکات کە دەیکات.»

5- **ئێستا بێستوون هەستی چۆنە؟** (باشترە، ئارامترە.)

6- **مەریوان چەند شارەزایانە ئەم دۆخەی چارە کرد؟ گەر تۆ بایت، چۆنت ساز دەکرد؟**

وەرن چەند پێشنیازێک بۆ دەربڕینی پەرۆشی بنووسینەوە. (ڕێنوێنی خوێندکاران بۆ ڕیز کردنی چەند پێشنیازێک. ئەمەش نموونە: 1- پێشانی کەسی بەرانبەری بدە کە تۆ ئامادەیت هاوکاری وی بکەیت. 2- گەر بەرانبەر دەیەوێت تەنها بێت، هەراسانی مەکە. 3- گەر دوودڵیت پرسێک بە کەسێکی گەورەساڵی جێباوەڕ بکە.

زۆر جار کەسی بەرانبەر پێویستی تەنها بەوەیە تۆ گوێی لێ بگرێت. گوێ گرتن دەرفەت دەداتە هاوڕێکەت باسی هەستی خۆی لای کەسێکی جێباوەڕ بدرکێنێت. جار هەیە، مرۆڤ پێی خۆشە تەنها بێت. گرنگە تۆ ئەو خواستە دەرک بکەیت.

ڕۆڵوازی
وەرن دەربڕینی پەرۆشی بکەینە ڕۆڵوازی. پێشانی بەرانبەری بدە کە تۆ هەستی ئەوت لە لا گرنگە و ئامادەی یارمەتیی بدەیت.

(پێشانی خوێندکارانی بدە. ڕۆڵی مەریوان بنوێنە کە پشتیوانیی بێستوون دەکات. دڵخوازێک هەڵبژێرە بۆ ڕۆڵی بێستوون.) بڵێ: **دەزانم پەستیت. چیم پێ دەکرێت تا یارمەتیت بدەم؟ لەوانەیە دایک چارەیەکی باشی هەبێت. خەمت نەبێت، شلێر ئەم باسە بە هەند هەڵناگرێت.** (کاتێک بێستوون هەست دەکات باشترە، بڵێ:) **دەی، وەرە با داوا لە شلێر بکەین گەمەکەی خۆیمان فێر بکات.**

پاش نواندن بپرسە. **چۆن بووم؟ ئایا بە جوانی پەرۆشیی خۆمم دەربڕی؟**

(ئەوجا سەرەی خوێندکارانە. بەپێی پێویست ڕاهێنان بە خوێندکاران بکە. بیریان بخەرەوە ڕۆڵەکان ئاڵوگۆڕ بکەن.)

1. **هاوڕێیەک ڕۆڵی لە شانۆی فێرگەدا بەدەست نەهێناوە.**
2. **لە پێشبڕکێیەکی هونەریدا، بەرهەمی خوشکەکەت خەڵاتی بردەوە.**
3. **هاوپۆلێک پەستە چونکە خەڵکی دەنگۆ دەربارەی بڵاو دەکەنەوە.**
4. **هاوئەندامێکی باندی موزیک دواجار پاش پێنج هەوڵدان، ئاوازێک بە ڕاستی دەژەنێت.**

ئەنجامگیری
ئەمڕۆ فێربووین پەرۆشیی خۆمان دەرببڕین بۆ ئەوەی پێشانی بەرانبەری بدەین کە هەستی ئەومان لە لا گرنگە.

بۆ ماڵەوە
نامەیەک بۆ ماڵەوە، ژمارە 2، بەشی یەکەمی بەرنامەی «هەنگاو بە هەنگاو».

گواستنەوەی زانیار
ڕاهێنان بە خوێندکاران بکە پەرۆشیی خۆیان دەرببڕن. بیریان بخەرەوە کە جار هەیە تەنها گوێگرتن یاخود پێشکەش کردنی وشەیەکی دۆستانە یارمەتی بەرانبەر دەدات هەستی ئارام بێتەوە.

«ڕۆژەکەت لەبیر بێت»: داوا لە خوێندکاران بکە یادی بەسەرهاتێک بکەنەوە کە تێیدا باسی هەستی خۆیان لای دۆستێک کردووە یان پەرۆشیی خۆیان بۆ کەسێک دەربڕیوە. ئاگاداری لایەنی ڕاز گرتن بە لە باسێکی تایبەت کە منداڵانی دەیگێڕنەوە.

چالاکیی دیکە
کاتی خوێندنەوەی چیرۆک بۆ پۆلەکە، گەر هاتە سەر ئەوەی کاراکتارێکی نێو چیرۆکەکە پێویستی بە پشتگیری هەیە، وچانێک بگرە. داوا لە خوێندکاران بکە دەربارەی ڕەفتار و گوتاری پێویستی ئەم دۆخە بنووسن، چی بکرێ و بگوترێ باشە بۆ پشتیوانیی لەو کاراکتارە.